

TOONTJE MET ZIJN VARKEN

**ANTONIUS VAN PADUA, ANTONIUS-ABT EN TOONTJE
VOOR DE NUKERKENAREN.**

POTLOODTEKENING 30/40 VAN TOONTJE, NAAR EEN
BEELDJE BOVEN HET ZIJALTAAR VAN DE NUKERKSE
PAROCHIEKERK. HET IS EEN POLYCHROOM MASSIEF
EIEKEN BEELD.

OP DE ACHTERGROND DE SCHILDERIJ "DE VERZOEKING
VAN ANTONIUS".

SINT-ANTONIUS ABT WORDT HIER AFGEBEELD MET HET
VARKENTJE AAN DE RECHTERVOET. HIJ VERTRAPPELT
MET DE RECHTERVOET EEN FIGUUR DIE HET KWADE OF
DE DUIVEL VOORSTELT. HIJ DRAAGT EEN KRUISSTAF
MET EEN BELLETJE.

Iconografie

Het is een massief eikenhouten gepolychromeerd beeld. Antonius-abt wordt steeds afgebeeld als kluizenaar met de tau of kruis staf (Antoniuskruis), met een bel, al of niet aan de staf bevestigd, met een varkentje (dit wijst op de diabolerieën waarmee de duivel Antonius lastig viel. Soms vertrapt hij de satan. Antonius houdt in de linkerhand een bijbel, soms draagt hij een rozenkrans. Andere kentekenen zijn laaiende vlammen of een fakkel, het Sint-Antoniusvuur. Afbeeldingen van Antonius vindt men op schilderijen van Van Eyck, Van der Goes ... (W.P.) Over de pij met bloemmotieven draagt de Nukerkse Antonius een wijde schoudermantel. Het klokje aan de kruis staf zou wijzen naar de Orde van de Ridder van St-Antonius in Barbefosse.

Volkskundig

Hoe kwamen de meeste parochies aan een tweede patroonheilige voor de kerk ?

Na de opkomst van het protestantisme, met een Beeldenstroom als gevolg, ontstond de contrareformatie. Tijdens die periode namen de Jezuïetenorden het hef in handen en haalden letterlijk de heiligen uit de kast. Ze steunden erg de heiligenverering die erg te lijden heeft gehad tijdens de opkomst van het protestantisme. In een kroniek uit 1623 wordt onze kerk zelfs Antoniuskerk genoemd.

De meeste parochies hebben een tweede patroonheilige die er vereerd en aanroepen wordt/werd . Voor de plaatselijke kerk was zo'n heiligenverering heel belangrijk; het bracht gelovige bijeen en bracht geld in het bakje.

Antonius speelde in het volkse leven een belangrijke rol, vooral bij de landelijke bevolking die bestond uit boeren en uit landlieden.

Antonius werd vereerd in Nukerke maar na enig zoeken stelt men vast dat er in Vlaanderen vele parochies zijn waar hij een plaatsje kreeg. De Nukerkenaren en de gelovigen uit de omgeving vereerden Antonius veeleer als beschermer tegen veeziekten en als hulp bij verloren voorwerpen (o.a. een verloren gelopen dier...). Toontje is bovendien de patroonheilige van vele beroepen zoals wevers, slagers, suikerbakkers, mandenvlechters, begrafenisondernemers, zakkendragers, varkenshoeders. Hij is dé hulpverleners bij pest en allerlei ziekten bij de dieren. In Nukerke wordt hij vooral vereerd als beschermer van het vee o.a. tegen allerlei ziekten. Tijdens de mis werd het Sint-Antoniusbrood gezegend dat dan te eten werd gegeven aan de huisgenoten en aan de dieren thuis of op het erf. Dit was een uiting van een bijzondere devotie tot Sint-Antonius die slechts in enkele parochies plaats had.

Antonius is tevens een begrip in de volksweerkunde. Zijn feestdag 17 januari valt in putje winter, een periode van ijs en dooi. Ook enkele volksspreuken verwijzen naar de periode rond de verering van Antonius. Zoals: "Maakt Sint-Antonius de brug, Sint-Sebastien slaat ze stuk. (20 januari)

"Sint-Antonius klaar en helder, vult 't vat en de kelder."

We leerden van onze ouders dat "met Toontje het ten vijfenhalf klaar is." Dat gaf de mensen moed. Het verlangen naar de lente was groot.

Noveen

Deze begon op de feestdag. De zondag daarop volgend was feest in de parochiekerk met o.a. een plechtige hoogmis en rondgang rond de kerk. Andere materiële elementen die in de Nukerkse kerk wijst op de Sint-Antoniusverering zijn de vijf ingelijste en door glas beschermdde

gepolychromeerde bas-reliëfs én het boogvormig bas-reliëf boven de toegangsdeur van de hoofdingang. Tijdens de jaarlijkse ruitersommegang werd de relikwie van Sint-Antonius megedragen en werd ook het bedevaartvlagje (vaantje) bovengehaald.

Wie was die Antonius?

Hij zou geboren zijn in Kome (Heracleopolis) , in Midden Egypte in 251 of 252 en overleed in de Egyptische woestijn in 356 op een leeftijd van zegge en schrijve 104 jaar. Hij is de meest gekende onder de grote kluizenaars. Tijdens zijn kluizenaarsleven was hij gekend als Antonius de Kluizenaar of Antonius de Grote. Op 21 jarige leeftijd trok hij zich terug in de woestijn. Volgens de legende voerde hij voortdurend een zware strijd tegen demonen. Hij overwon alle duivelse verleidingen. Heel wat leerlingen volgden hem. Hij stichtte geen gemeenschap maar toch bleef hij kluizenaar tot aan zijn dood. (zie ook inventaris onroerend erfgoed.be)

Toontje met z'n varken

“Met Toontje klaren de dagen tot de vijfenhalf”.

Tegen de buitenkerkmuur zijn verschillende staties ter eer van St-Antonius (met het varken) aangebracht.

Rond het feest van de H. Antonius abt op 17 januari heeft er sinds jaren een noveen plaats in deze kerk. Dan werd de kerk versierd met de bloemen die madame Blommaert schonk. Toen, in de jaren vijftig, kwam er nog veel volk af om Toontje om zijn gunsten te smeken. Was je iets verloren? Wend je dan tot Toontje. Veel kans dat je het terug vond! Gedurende die dagen van de noveen hield ik een standje open achteraan in de kerk. Ik verkocht er kaarsen en medaillons. De gelovigen konden bij mij missen bestellen en betalen en ik mocht hen zegenen met de relikwie van de H.Antonius. Ik moest natuurlijk een zegening uitspreken maar aangezien ik nooit Latijn heb geleerd ging dat wat moeilijk. De zegende priester brabbelden destijds ook een onverstaanbare Latijnse tekst. Dus, deed ook ik alzo. Tot op zekere dag een oud vrouwtje me vroeg:” Maar wat zeegde gij otijd ?” Ik antwoordde:” Niet vies van zijn, 't is afgekuist...!” Maar dat zei ik zo snel dat niemand het verstond en... 't leek van ver op kerklatin. Dat vrouwtje hé, dat heb ik nooit meer weer gezien. 't Kan ook zijn dat ze het jaar nadien was verleden of ... Eertijds waren de zijmuren achteraan in de kerk beschilderd met Nukerkse taferelen. Spijtig werden die ten tijde van pastoor Naessens overschilderd. Voortaan prijkt daar een modernere tekening. Al of niet mooi?

Processie

Tweemaal per jaar ging er een processie uit nl. op Sacramentsdag en op O.L.V.-Hemelvaart. Op Sacramentsdag ging de grote processie uit. Vanaf de kerk ging het naar het weeshuis, en hospice, waar de oudjes buiten zaten. Verder ging we de Boelaerdstraat op tot bij Gentil; aan de hoek van de Pontstraat. In de kapel daar werd voor het eerst halt gehouden. Dan ging het richting Den Appel. Onderweg was er nog een halte aan de kapel op de hoek van de Holandstraat.. Vanaf daar ging de lange sliert de Steenweg naar beneden naar de kerk toe. Op O.L.V.-Hemelvaart ging de kleine processie uit. Toen ging het richting Geitenhoek waar een altaar werd opgezet om het H. Sacrament op te stellen. Vandaar ging het via de Steenweg terug naar de kerk. Ter gelegenheid van de processie werden de woningen versierd met bloemen en een vlag. Soms werd er een tafeltje neergezet en op een sneeuw wit kleedje stond een beeld. Het was ten tijde van pastoor Tirez dat er discussie

was. De processie was reeds enkele keren uitgesteld wegens het slechte weer. De pastoor kwam met een oplossing voor de dag; regen of niet de processie gaat uit. En wat gebeurde er? De lange stoet werd uitgeregend en de gelovigen werden gezegend met een stevige plensbui. Iedereen liep naar huis maar niet de dragers van het beeld van St-Anthonius. Die lieten zich verleiden en schuilden met onze patroon en al in een café. Na enkele natjes werd het buiten droog en konden de dragers onze patroonheilige veilig thuisbrengen. Men had z'n lesje geleerd en er kwam een nieuwe afspraak; als op de dag van de processie de klokken drie keer luiden dan gaat de processie uit. Indien 1 klok luidt dan niet. Er was een vaste volgorde voor de deelnemers. Voorop stapte de champetter, dan de misdienaars met kaarsen en kruis, de vlagdragers met de vlag van De Boerinnenbond, de BJB, de Scouts, de Chiro, 15 weeskinderen met elk een klein vlagje (de 15 vlagjes symboliseerden de 15 mysteries van de rozenkrans), de dragers met de beelden, de fanfare van Nukerke, de koster en het zangkoor, de bloemenmeisjes die weelderig kleurrijke kroonblaadjes en papiersnippers rondstrooiden, de pastoor met het Sacrament onder het baldakijn met een zestal lantaarndragers (o.a. de kerkmeesters) erom heen en tenslotte de gelovigen.

De drie dagen vóór O.-L.-H.-Hemelvaart worden kruisdagen genoemd. Drie dagen vóór de hoogdag maakten de pastoor met relikwie, de misdienaars met het kruisbeeld en vele boeren en boerinnen maar ook kinderen en andere gelovigen een rondgang door de velden om de gunst af te smeken voor een goede oogst van de vruchten der aarde. Gedurende de hele weg werd de litanie van alle heiligen gezongen.

"Sanctus... ora pro nobis..."

De stilte van de kille morgen werd gevuld met

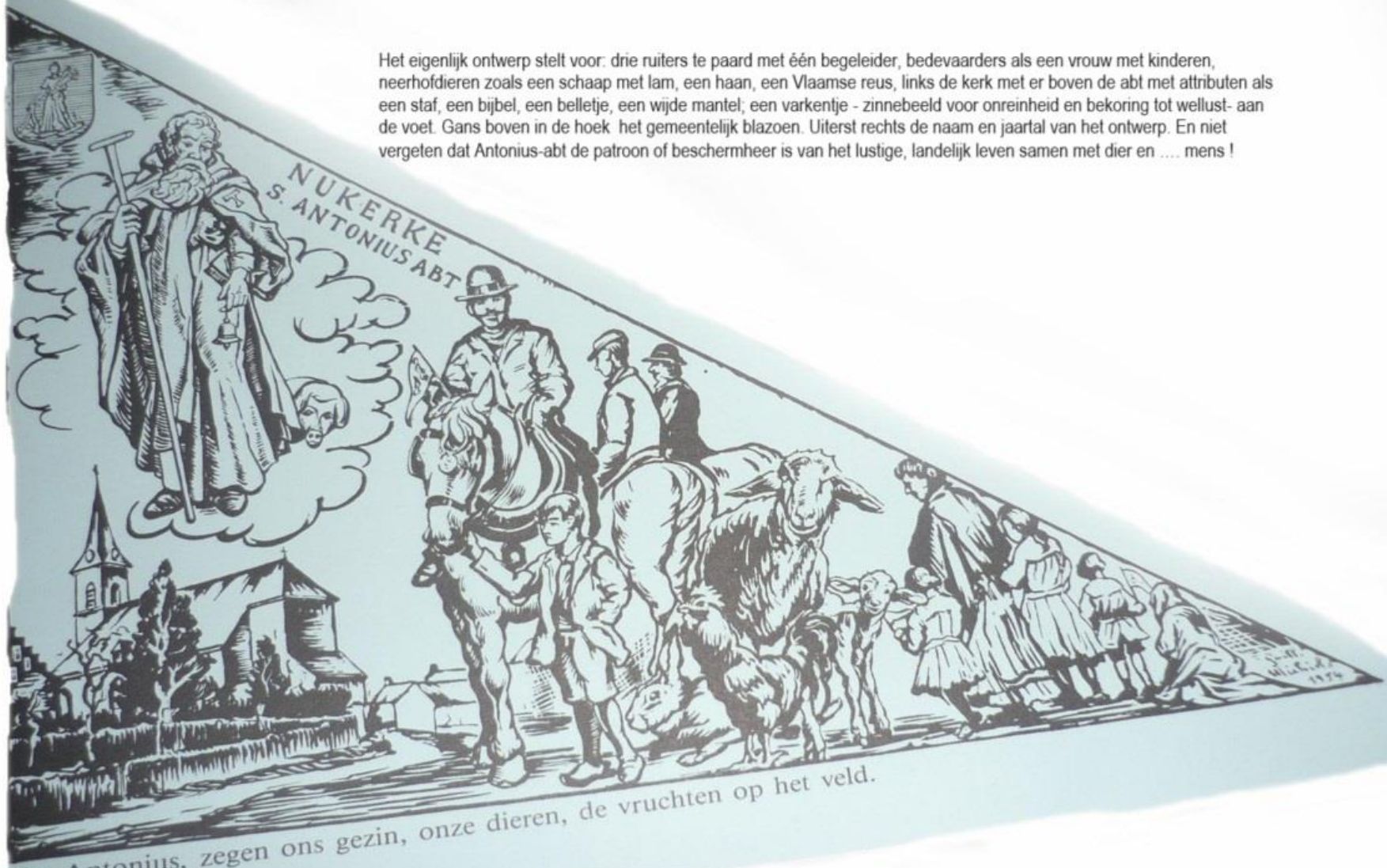
"Sancté Antóne ora pro nobis ... SANCTE ANTONI ORA PRO NOBIS!"

Foto hierbij van fdv in hnb. Leden van de Nukerkse Ruitervereniging presenteren het vaantje ter ere van Sint-Antonius-Abt. Het vaantje werd reeds ontworpen in 1954 door de ontwerper-kunstenaar Guillaume Michiels. Het ontwerp stelt voor: 3 mannen te paard, enkele bedevaarders, de kerk, Antonius op een wolk en links boven het gemeenteblogoen.

Het eigenlijk ontwerp stelt voor: drie ruiters te paard met één begeleider, bedevaarders als een vrouw met kinderen, neerhofdieren zoals een schaap met lam, een haan, een Vlaamse reus, links de kerk met er boven de abt met attributen als een staf, een bijbel, een belletje, een wijde mantel; een varkentje - zinnebeeld voor onreinheid en bekoring tot wellust- aan de voet. Gans boven in de hoek het gemeentelijk blazoen. Uiterst rechts de naam en jaartal van het ontwerp. En niet vergeten dat Antonius-abt de patroon of beschermheer is van het lustige, landelijk leven samen met dier en mens !

Sint-Antonius, zegen ons gezin, onze dieren, de vruchten op het veld.

Op de noordelijke en de zuidelijke buitenmuur werden 4 mooie basreliëfs aangebracht. Ze tonen Antonius als grote weldoener.

Lust
BROUWERIJ KORTRIJK
Gesticht in 1843

Gemeente NUKERKE
OP ZONDAG 15 JANUARI 1956, om 5 uur
GROOT BAL
(Ruitersclub St-Michel) - met het gekende Orkest PIPS,
onder leiding van Robert OPSOMER, in de
Zaal « Den Appel » bij Maurice DEBAERE.
Daarbij gratis tombola met de ingangkaartjes. Vermaak en plezier. - Iedereen welkom.
De inrichters zijn niet verantwoordelijk voor gebeurlijke ongevallen.
Met toelating van het Gemeentebestuur.

OP ZONDAG 22 JANUARI 1956, om 5 uur
GROOT BAL
(ter gelegenheid van St-Antonius) - bij Maurice DEBAERE - Zelfde Orkest.
Iedereen welkom. Veel leuten en plezier.

Affiche voor een bal in de herberg “Den appel” . Voorheen stallingen en woning van de vrijgekomen boerderij van René De Weer-Van Lancker Maria, die in de jaren 50, naar Thulin, in de provincie Hengouwen, zijn uitgeweken.